



Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Maagdenstraat (Wervik, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017H165
November 2018

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK



Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	6
1.1	Administratieve gegevens	6
1.2	Onderzoeksopdracht	8
1.2.1	Doelstelling	8
1.2.2	Onderzoeksvragen	8
1.2.3	Juridische context	8
1.2.4	Randvoorwaarden	8
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	8
1.3	Werkwijze en strategie	10
1.3.1	Methode	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	10
1.3.5	Verstoringshistoriek	11
1.3.6	Introductie tot het projectgebied	12
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	12
1.3.6.2	Geplande werken	13
1.4	Assessmentrapport	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	16
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	21
1.4.1.4	Sequentiekaart en bijkaart Holoceen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4.1.5	Bodemvormingsprocessen	22
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	24
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	24
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	24
1.4.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	29
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	35
1.4.2.5	Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5	Synthese	38
2	Bibliografie	39
3	Bijlagen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.



FIGURENLIJST

Geen gegevens voor lijst met afbeeldingen gevonden.



TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek. 6

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens. **Fout!** **Bladwijzer** **niet gedefinieerd.**



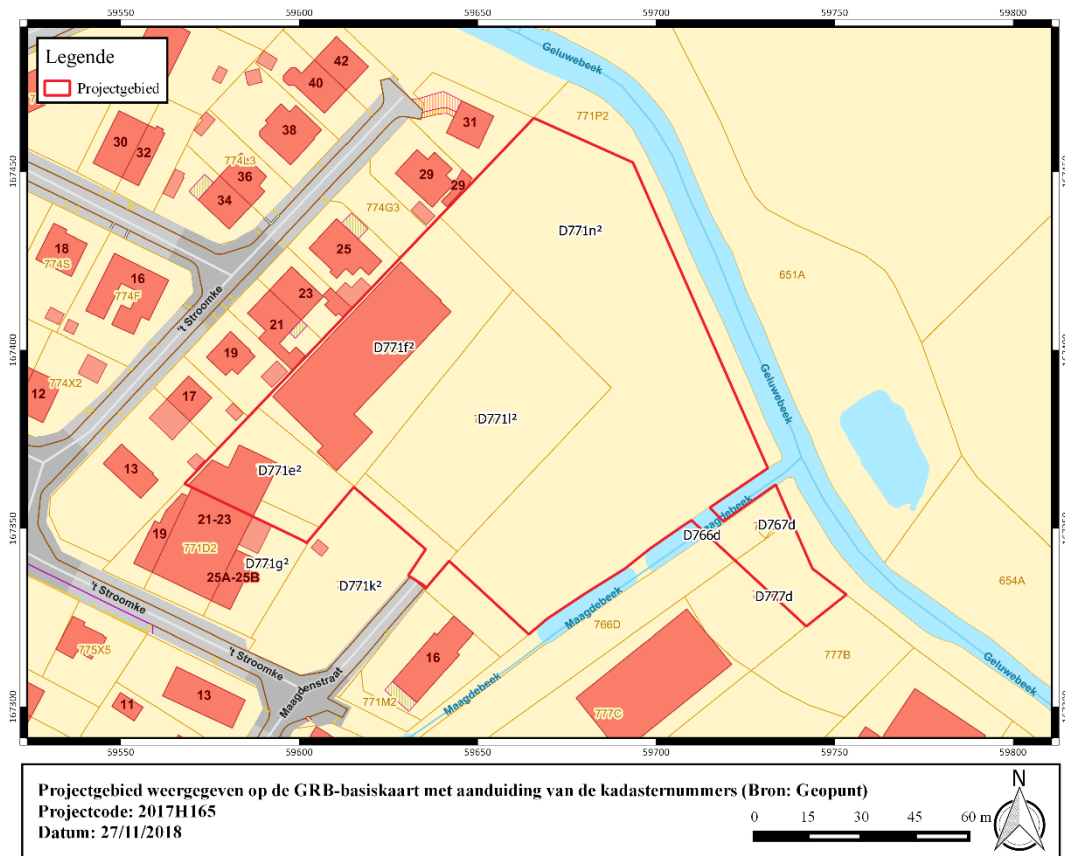
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

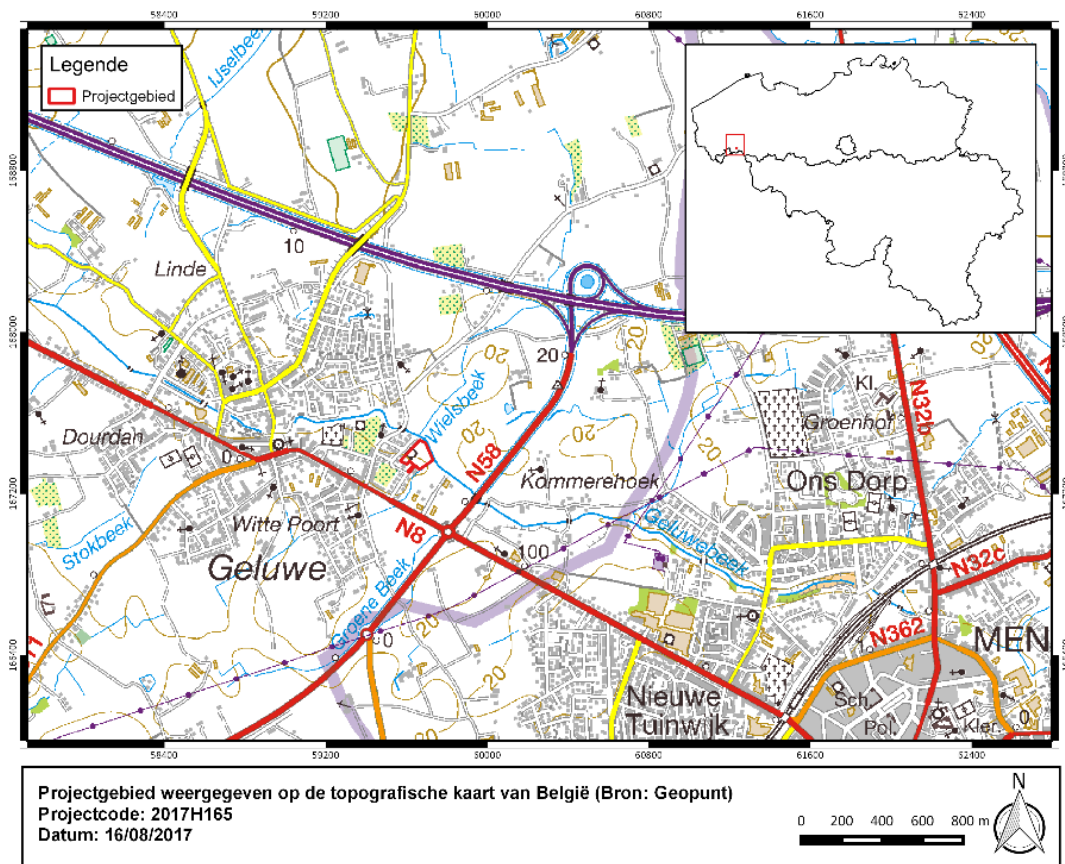
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Wervik
	Deelgemeente	Geluwe
	Postcode	8940
	Adres	Maagdenstraat 8940
	Toponiem	Maagdenstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 59501$ $Y_{\min} = 167293$ $X_{\max} = 59761$ $Y_{\max} = 167474$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Wervik, Afdeling 3, Sectie D, nr's 771k ² , 771g ² , 771e ² , 771f ² , 771l ² ; 771n ² , 766d, 767d, 777d Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	





Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).



Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).



1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarden en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied? Welke processen van bodemvorming zijn bekend? Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in een gebied bestemd als industriegebied. Het projectgebied bevindt zich bovendien noch in een archeologische site, noch in een archeologisch vastgestelde zone, noch in een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsvergunningaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de bodemingreep 5000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 1,28 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk of juridisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning. De opdrachtgever is thans nog geen eigenaar van het terrein. Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.



1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

In het verleden werd reeds een bekrachtigde archeologienota opgemaakt met ID 5470.

Deze archeologienota wordt opgemaakt omwille van een wijziging in de geplande werken. Deze wijziging betreft een uitbreiding van het plangebied over een oppervlakte van ca. 650 m². (zie 1.3.6.3)

Binnen de grenzen van projectgebied Geluwe Maagdenstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).



1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>



fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Loopgravenkaart 1917
- Loopgravenkaart 1918

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

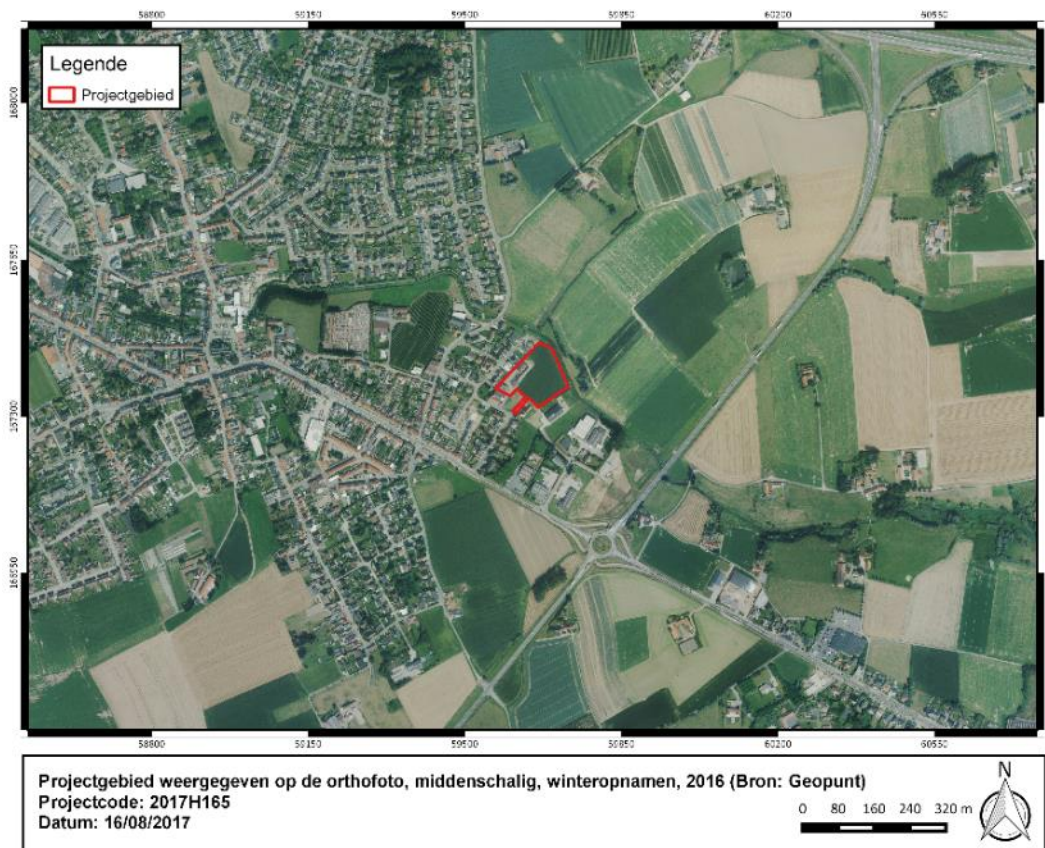


1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Geluwe, deelgemeente van Wervik, in de provincie West-Vlaanderen. Geluwe is gelegen op de oostgrens met de Westhoek, aan de weg Ieper-Menen-Kortrijk, aan de A19. De Reutelbeek is de belangrijkste waterweg. Deze beek, ook Geluwebeek genoemd, doorkruist de gemeente vanuit het noordwesten in zuidoostelijke richting om in Menen in de Leie uit te monden.

Het onderzoeksterrein situeert zich ten noorden van de Maagdenstraat. Ten westen van het plangebied loopt de weg 't Stroomke en ten oosten stroomt de Maagdebeek. De noordzijde grenst aan het verloop van de Geluwebeek. De dorpskern van Geluwe situeert zich ca. 700 meter ten westen. De dorpskern van Wervik situeert zich ca. 4,5 kilometer ten zuidwesten.



Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

1.3.6.2 Geplande werken

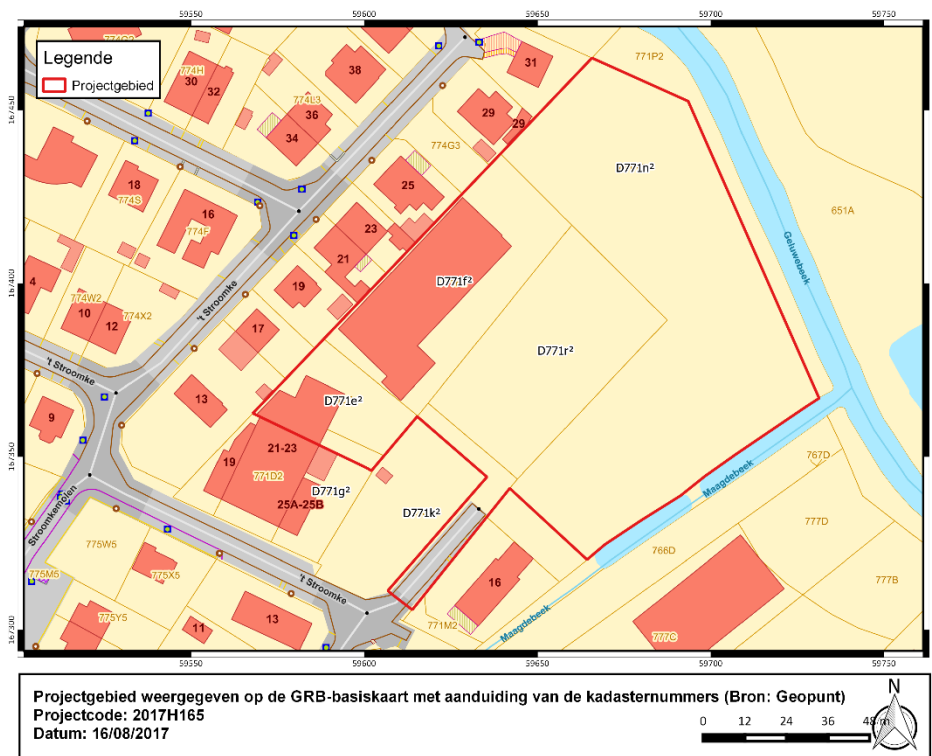
1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1,28 hectare. Op heden is 1360 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 1110 m² verhard. Het overige deel van het terrein is in gebruik als akker.

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

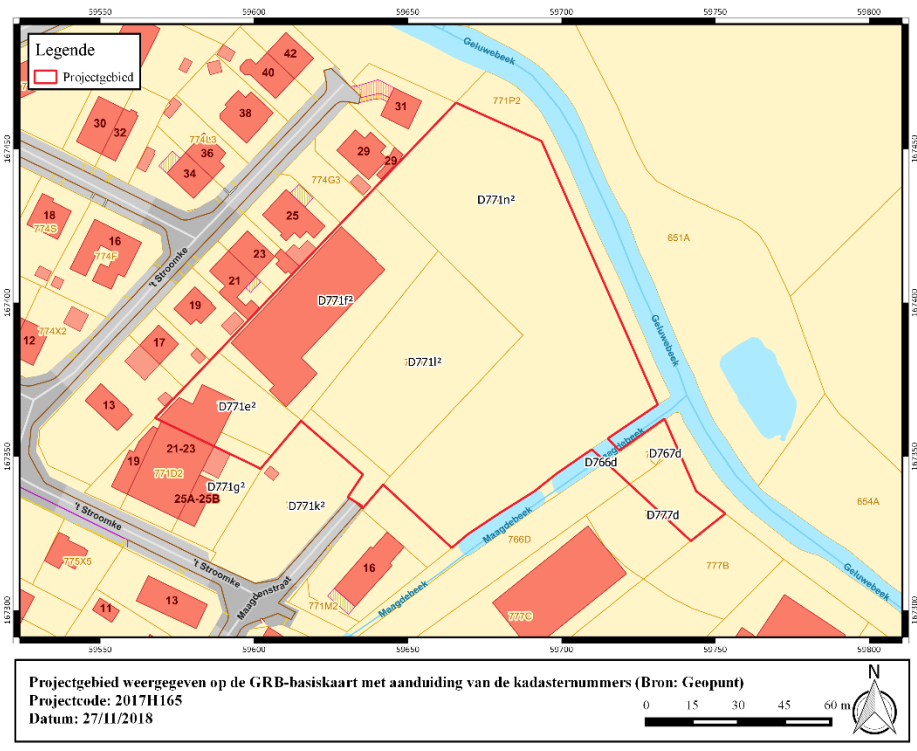
In het verleden werd reeds een archeologienota opgemaakt met ID 5470.

Deze archeologienota wordt opgemaakt omwille van een wijziging binnen de geplande werken. De contour is in het zuiden uitgebreid wegens de toevoeging van een bufferbekken. Tevens is de perceelsindeling licht gewijzigd.



Figuur 4: oorspronkelijke contour projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt).





Figuur 5: Huidige contour projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

De opdrachtgever plant een verkaveling van 28 loten over een oppervlakte van 1,28 hectare met bijhorende infrastructuur in de vorm van wegenis, groenzone, nutsleidingen en bufferzone. Het lijkt geen twijfel dat alle geplande werken in het kader van de ontwikkeling, het met de bouwwerken gepaard gaande werfverkeer en de mogelijk toekomstige ingrepen in de individuele kavels, het potentieel archeologisch bodemarchief op het volledige plangebied zullen verstoren.



Figuur 6: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).



1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

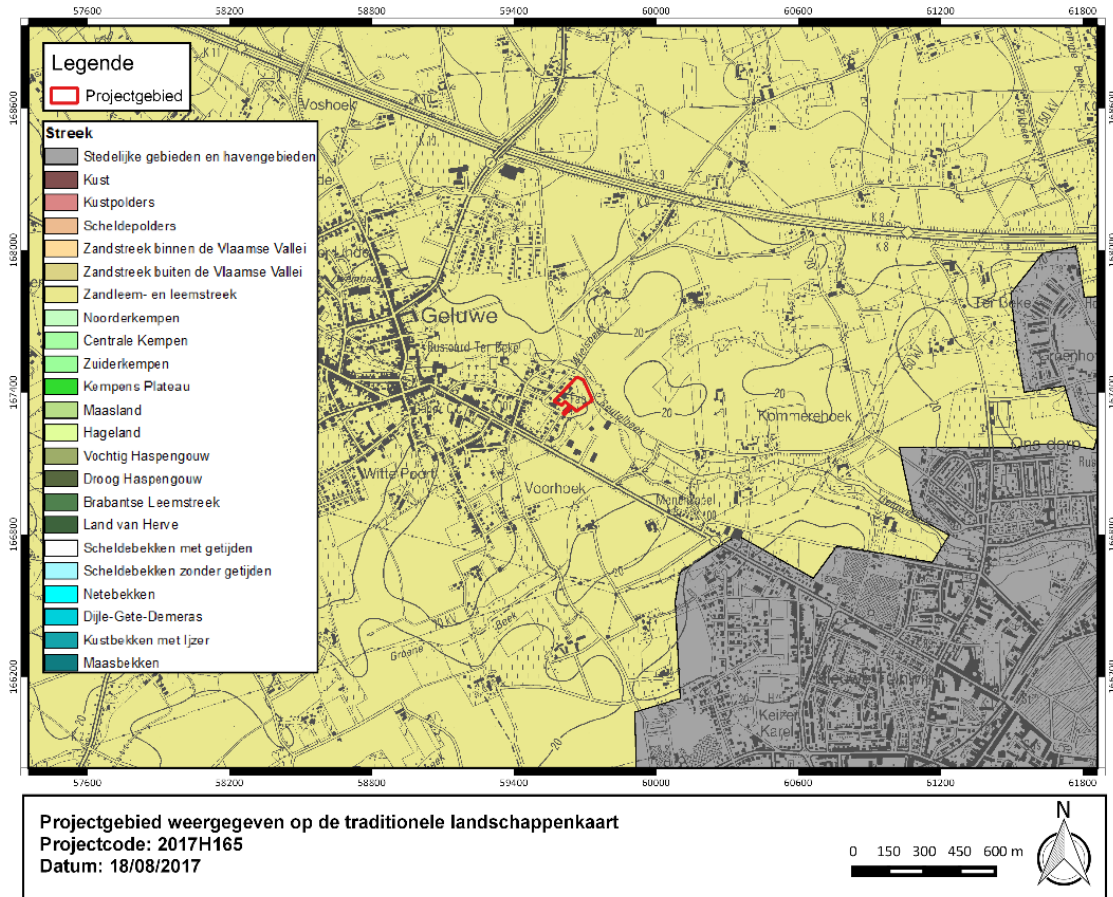
1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Moen (Fm. Kortrijk)
Quartair	Type 3: fluviatiele afzetting/eolische afzetting Type 3a: fluviatiele afzetting/eolische afzetting/fluviatiele afzetting
Bodentypes	Lep, Pba, Pca
Potentiële bodemerosie	Verwaarloosbaar
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 19 m TAW
Hydrografie	Leiebekken (deelbekken: Grensleie) Waterlopen: Geluwebeek, Maagdebeek

1.4.1.1 Landschappelijke situering

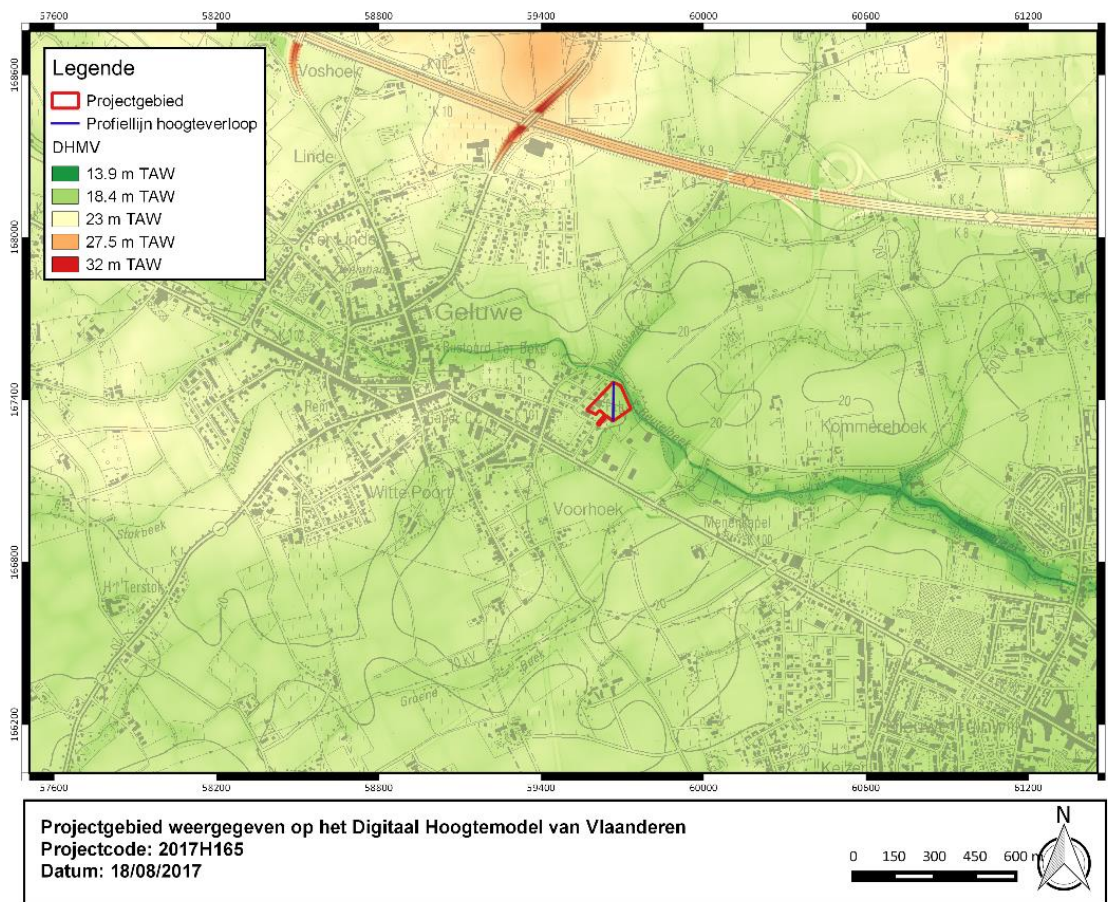
Het projectgebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

Het projectgebied is gelegen op een hoogte van ca. 18 - 19 m TAW. Het terrein helt af naar het noorden, richting Geluwebeek. Het projectgebied is gelegen in het Leiebekken (deelbekken: Grensleie).



Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).



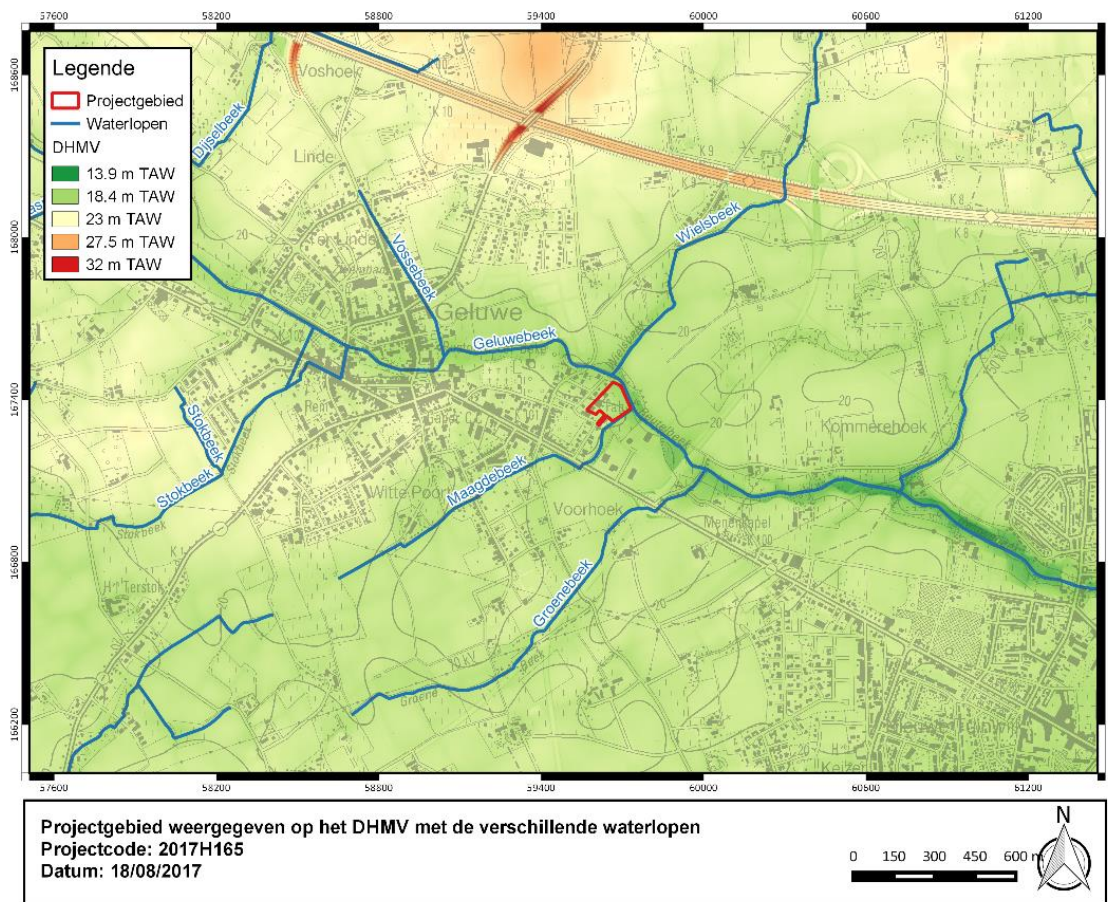


Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).



Figuur 9: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).



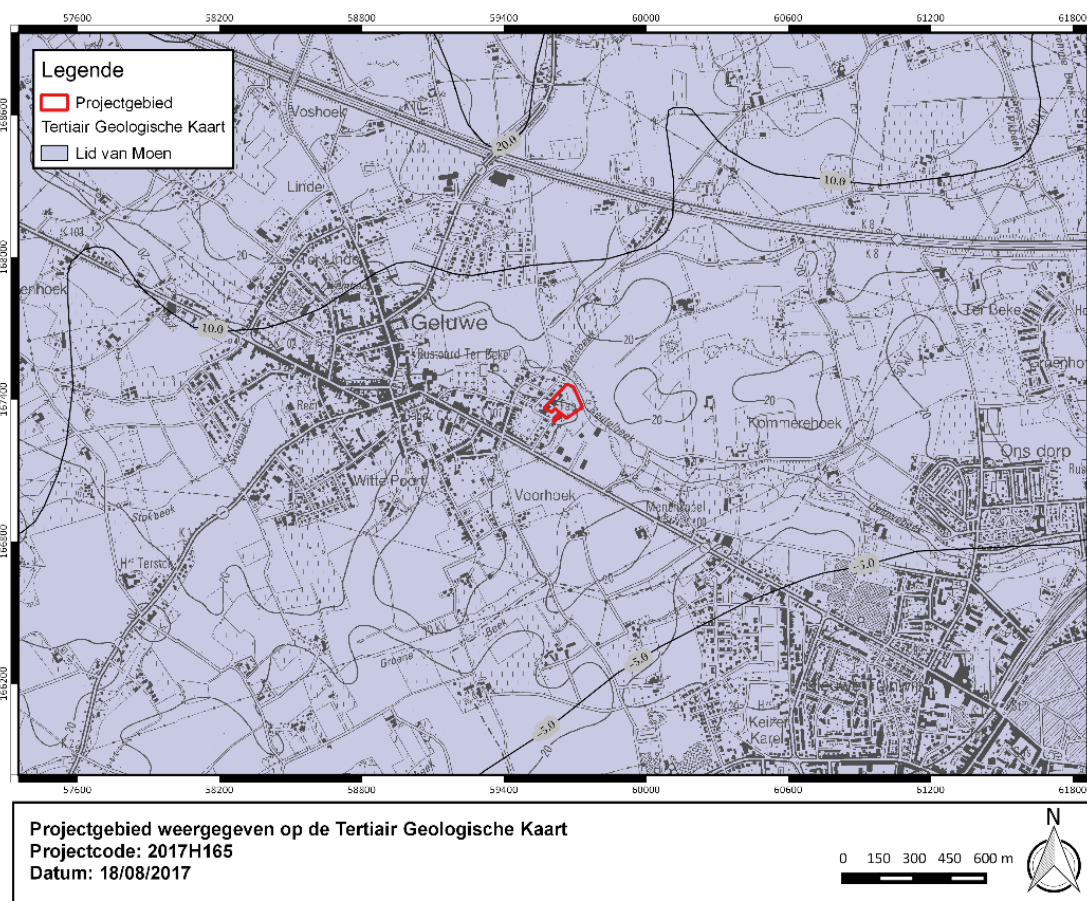


Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met de verschillende waterlopen (bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het **Lid van Moen** is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.



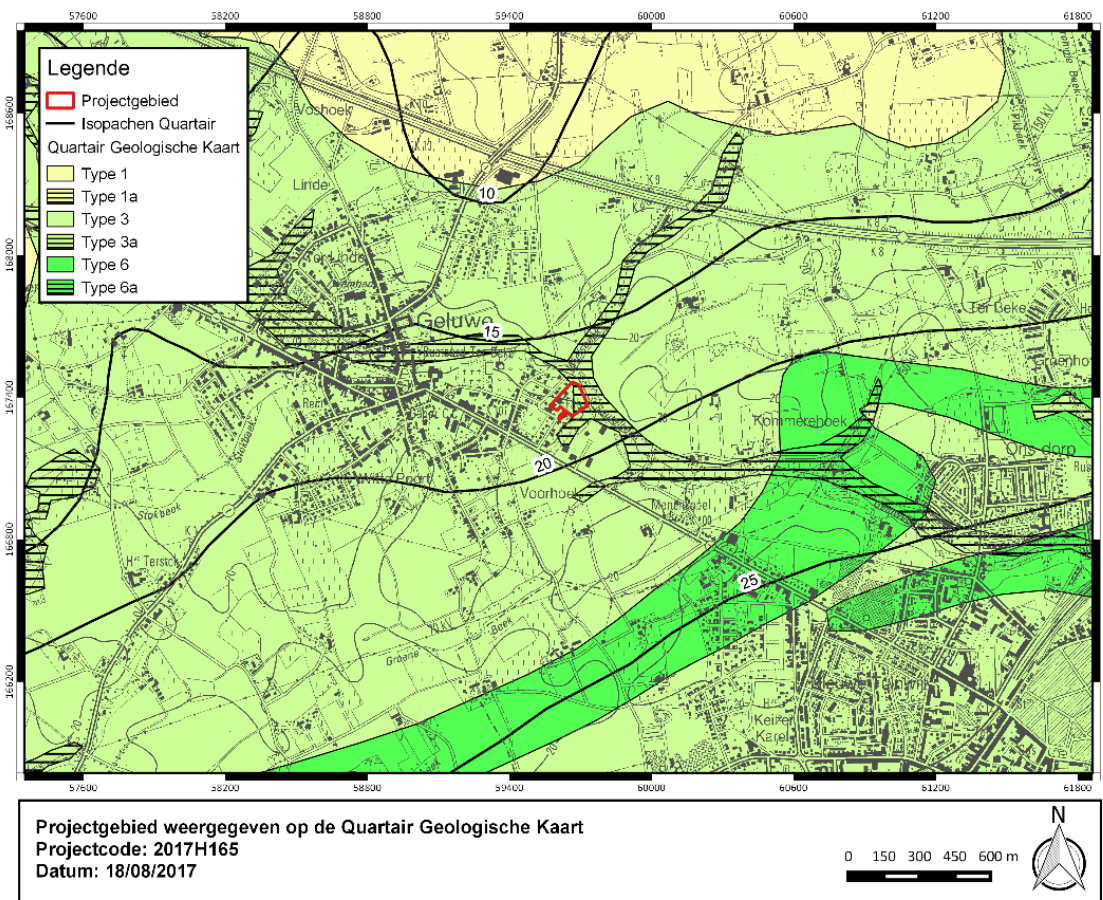
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).



1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3a**. Het bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Binnen deze afzetting kunnen mogelijks hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclusief) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal.



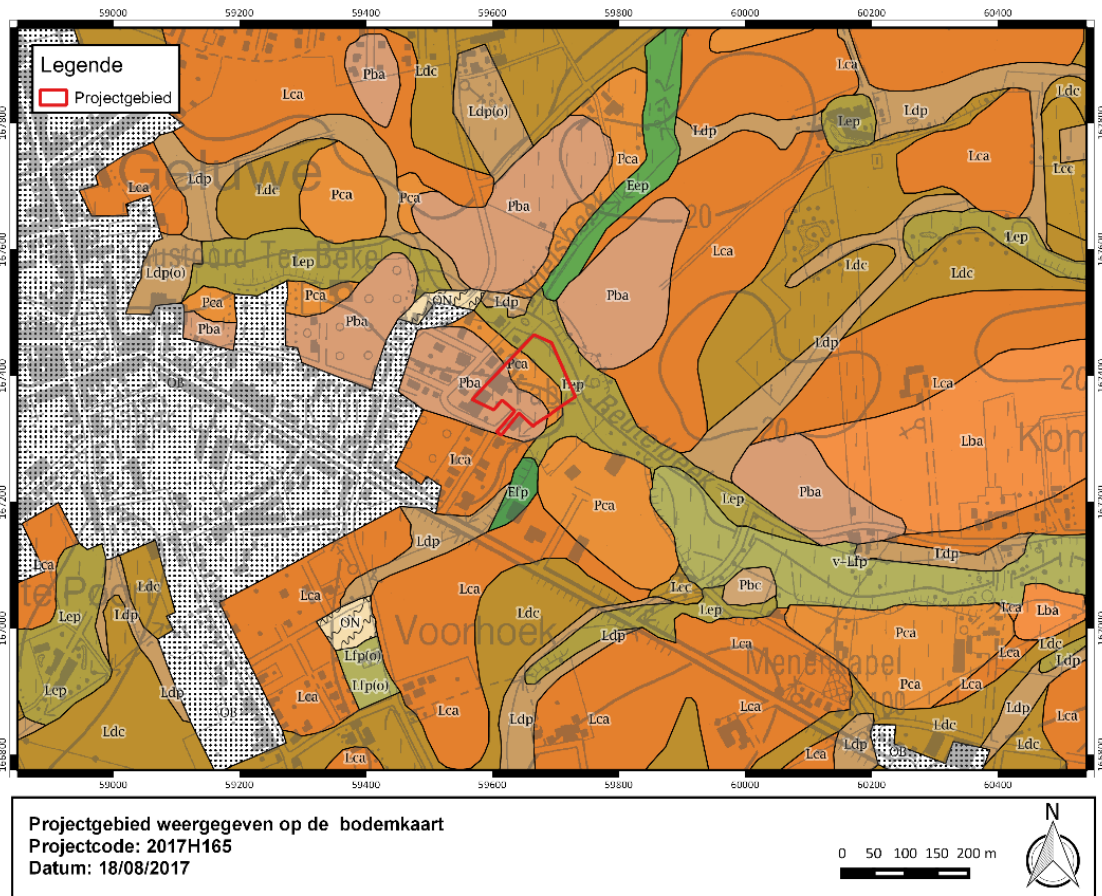
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodemvormingsprocessen

Het bodemtype **Lep** is een natte zandleembodem zonder profiel en is een hydromorfe alluviale bodem. Deze is veel te nat en soms kortstondig geïnundeerd in de winter. De kleur is grijs met talrijke roestvlekken en op dieper dan 80 cm wordt een blauwgrijs reductiemateriaal aangetroffen.

Het bodemtype **Pba** is een droge licht zandleembodem met textuur B horizont of weinig duidelijke kleur B horizont. De bouwvoor is 20-30 cm dik, (donker)grijsbruin, matig humeus en rust op een bruinachtige zwake humeuze overgangshorizont van 20-30 cm dikte. Soms komt een uitgeloopte horizont voor onder deze overgangshorizont. De textuur B begint op 70-90 cm met roestverschijnselen beginnende tussen 90 en 120 cm.

Het bodemtype **Pca** is een matig droge licht zandleembodem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont. De bouwvoor is 25-30 cm dik, goed humeus en grijsbruin van kleur. Bij in cultuurname is een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd tot een homogeen goed humeuze Ap horizont waaronder een bruingele overgangshorizont van 20-30 cm dik voorkomt. De verbrokkelde textuur B komt voor tussen 50 en 80 cm.



Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).



1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Ten zuiden van het plangebied werden bij een proefsleuvenonderzoek door GATE archeologische vondsten geïnventariseerd. Er is vastgesteld dat op deze planlocatie (meest waarschijnlijk verploegde) resten uit de steentijden voorkomen. Daarnaast werden grondvaste resten aangetroffen met dateringen in de (post)middeleeuwse periode en de Eerste Wereldoorlog. Tevens werden een potentieel vierhoekige greppelstructuur en vier aardewerkscherven in prehistorische techniek geattesteerd. Deze vondsten zouden te dateren zijn in de late bronstijd/vroege ijzertijd. De greppelstructuur vertoonde analogieën met zowel grafmonumenten uit de late Bronstijd als met rituele *enclos* uit de late ijzertijd/ vroege-Romeinse tijd.

Bij de opgraving ten zuiden van het plangebied in 2014 werden 16 vuursteenfragmenten aangetroffen waaronder chips, afslagen, microlieten, klingen en schrabbers. Tevens werden bij diezelfde opgraving antropogene bodemsporen vastgesteld die op grond van AMS 14C dateringen in de Late IJzertijd te situeren zijn. Het betreft een grastructuur met vierhoekige fundaire *enclos*, met een crematienest en een kuil met brandresten. Ook werden 2 loodrecht op elkaar geöriënteerde greppels vastgesteld.³

De *vicus* of centrale plaats Virovicum is ontstaan in de vroege 1^{ste} eeuw na Christus als baanpost langs de weg Boulogne-Bavay, ter hoogte van het huidige stadscentrum van Wervik. De locatie van het onderzoeksterrein situeert zich ca. 5 kilometer ten noordoosten van Viroviacum en mag tot het directe hinterland van de *vicus* gerekend worden. Archeologisch onderzoek in de omgeving wijst op verspreide kleine landelijke nederzettingen ontsloten door een net van lokale landwegen.

De eerste vermelding van Geluwe is als Geleve in 1085. De etymologische betekenis zou verwijzen naar 'gele rivier' of 'geel water'. Tijdens het Ancien Régime behoorde geluwe tot de roede van Menen, die ressorteerde onder de Kasselrij Kortrijk. Er was een sterke versnippering van het grondgebied op feodaal gebied met een ruim aantal heerlijkheden, allodiale gronden en (achter)lenen. De vanouds ingeburgerde vlasteelt en de eraan gekoppelde vlasnijverheid is thans reeds sterk teruggelopen. Vanaf de 17^{de} eeuw zet de tabaksteelt zich voort.

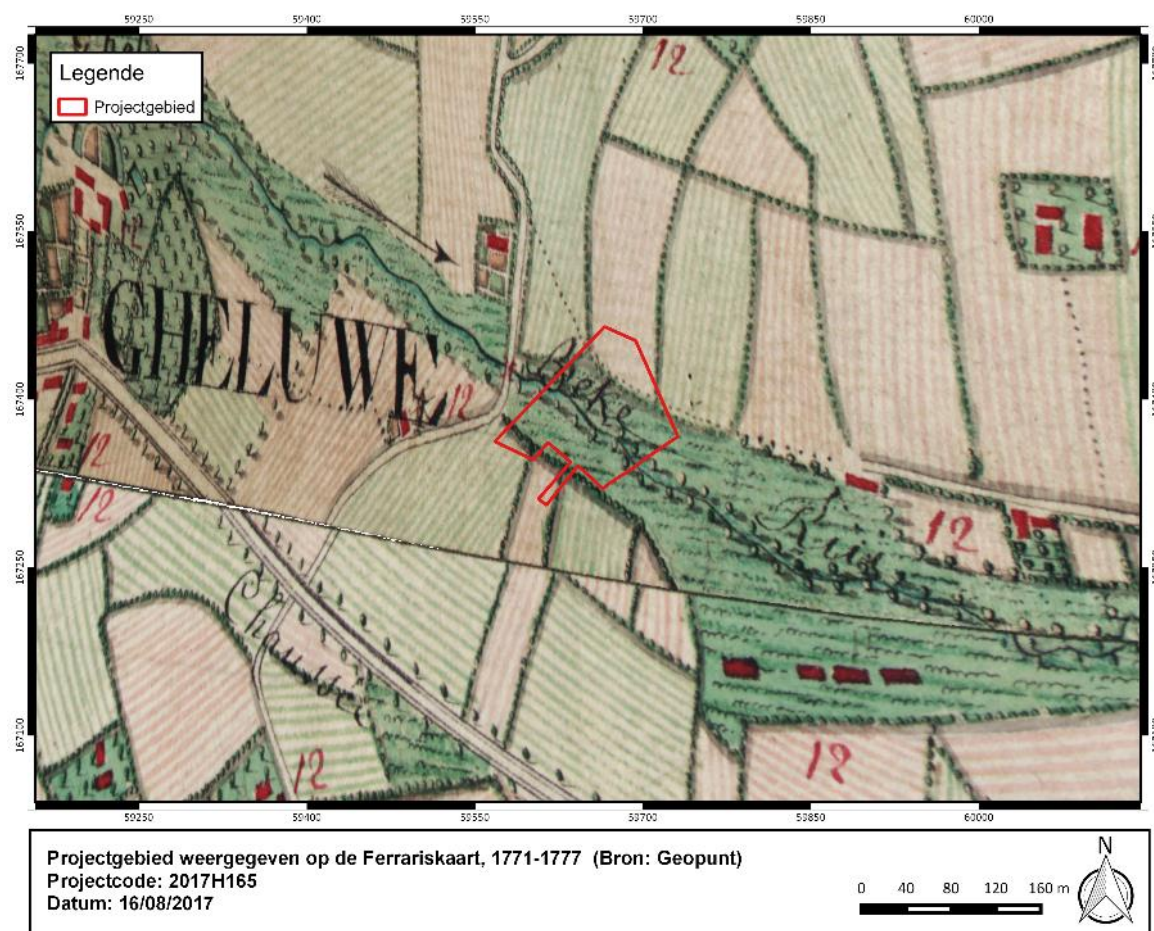
Gedurende de Eerste Wereldoorlog lag Geluwe aan de grens van het Ieperse front. Het dorp kende ernstige vernielingen en het noordelijke gehucht Terhand werd met de grond gelijk gemaakt. De Derde Slag om Ieper stelde een einde aan drie jaar Duitse bezetting. In de nabije omgeving van het plangebied zijn WO I-relicten aangetroffen die in verband te brengen zijn met het Bevrijdingsoffensief.

³ Demey, D. & Teetaert, D. 2015.



1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart geeft geen bebouwing weer ter hoogte van het onderzoeksterrein. Doorheen het plangebied loopt een waterweg. De situatie op jongere kaarten indachtig dient deze waterweg echter precies ten noorden van het onderzoeksterrein gesitueerd te worden. Het overgrote deel van de planlocatie situeert zich binnen het meersengebied van voornoemde waterloop. In de omgeving van het onderzoeksterrein is er verspreide hoevebouw waarneembaar. Het verloop van de huidige Lourdesstraat en Maagdenstraat is reeds duidelijk waarneembaar.



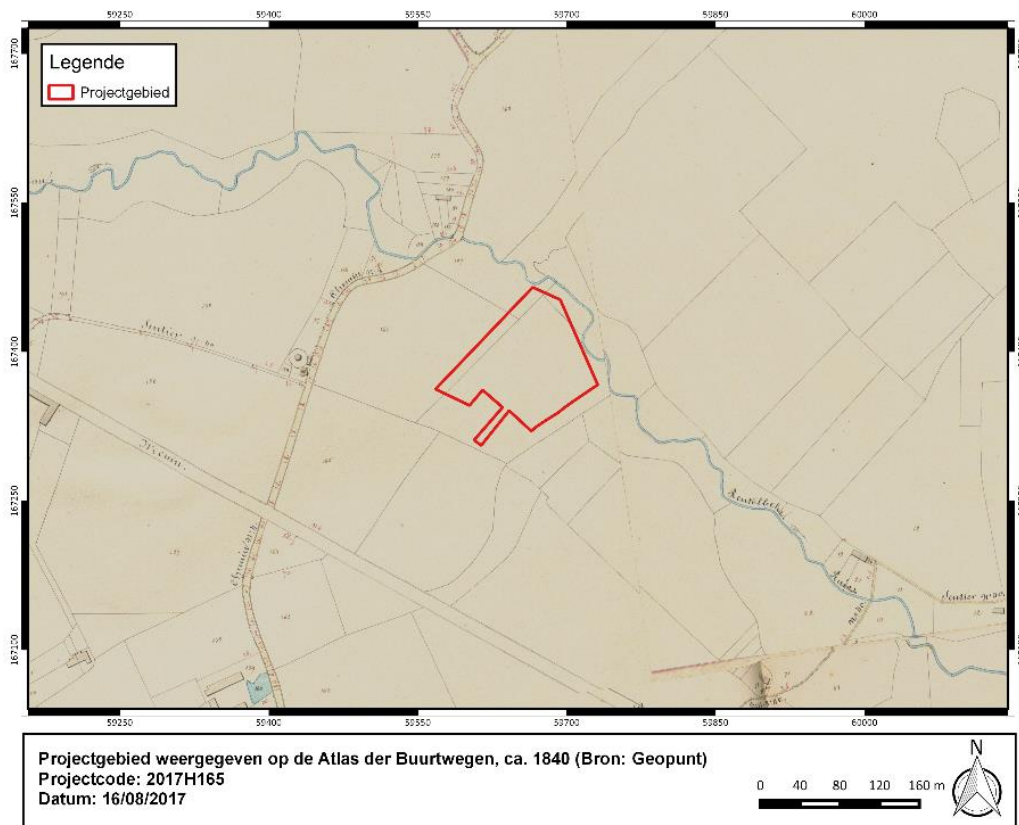
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

De Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart geven geen bebouwing weer binnen de contouren van het plangebied. Het verloop van de Lourdesstraat en Menenstraat is duidelijk waarneembaar. De loopgravenkaarten duidelijk WO I- relicten in de directe omgeving van het plangebied. De loopgravenkaart van december 1917 lokaliseert een hoogspanningstracé ter hoogte van het plangebied. Ca. 200 meter ten westen situeert zich een militair hospitaal. Ca. 400 meter ten oosten, tussen Geluwe en Menen, is de Flandern II – stelling waarneembaar.

Ca. 200 meter ten zuiden werden bij een opgraving uit 2014 sporen aangetroffen van een loopgraafsegment en een schuttersput die niet op de militaire kaarten konden worden waargenomen. Op basis van de verzamelde gegevens kon toen vastgesteld worden dat deze gedateerd dienden te worden aan het einde van de oorlog. Britse troepen trokken tijdens het Bevrijdingsoffensief op in de richting van Menen en de Leie. Na de inname van Geluwe tussen 1 en 3 oktober volgde een pauze alvorens het offensief richting Flandern II-stelling op 14

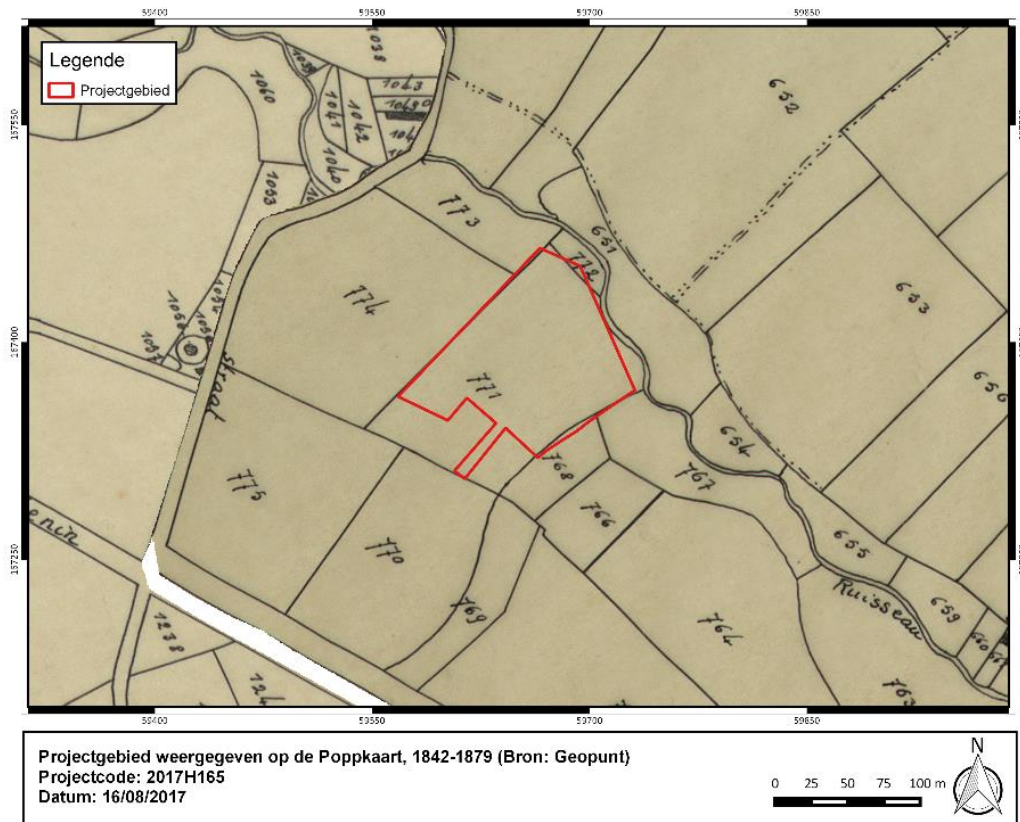


oktober werd hervat. Ten opzichte van dit loopgravenstelsel liep het offensief tijdelijk vast, waarna geallieerde soldaten zich zullen ingegraven hebben.⁴

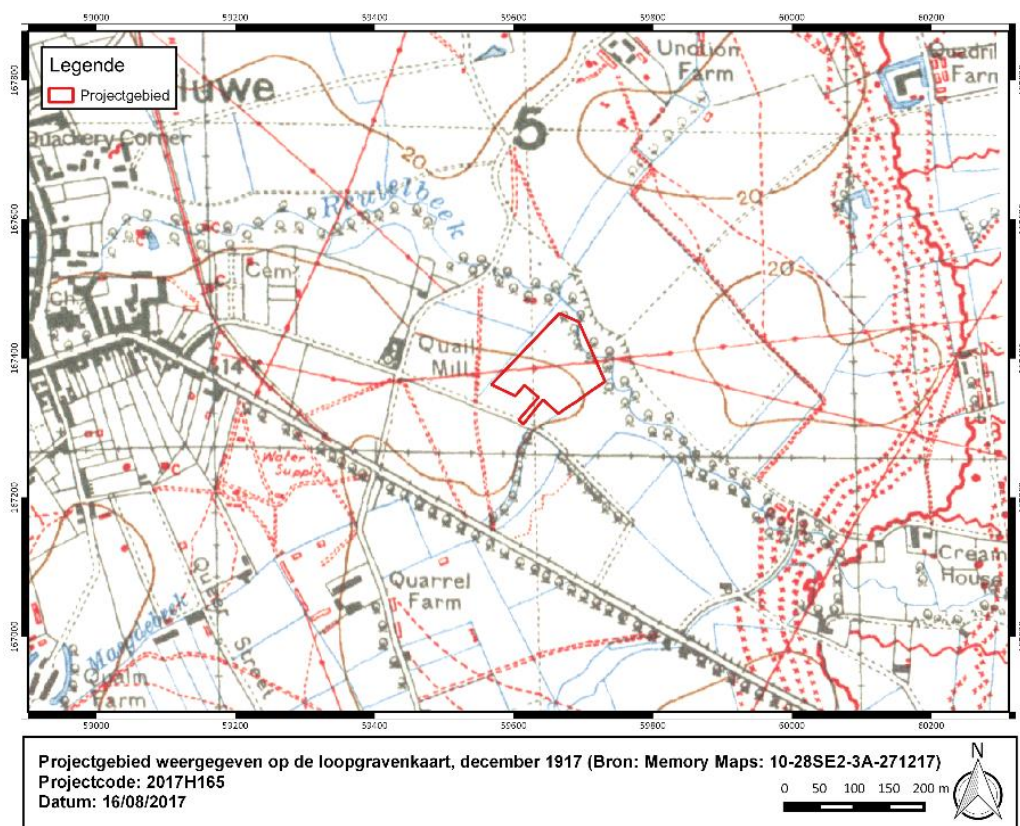


Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)

⁴ Demey, D. & Teetaert, D., 2015. p. 65. (Simon Verdeghe)

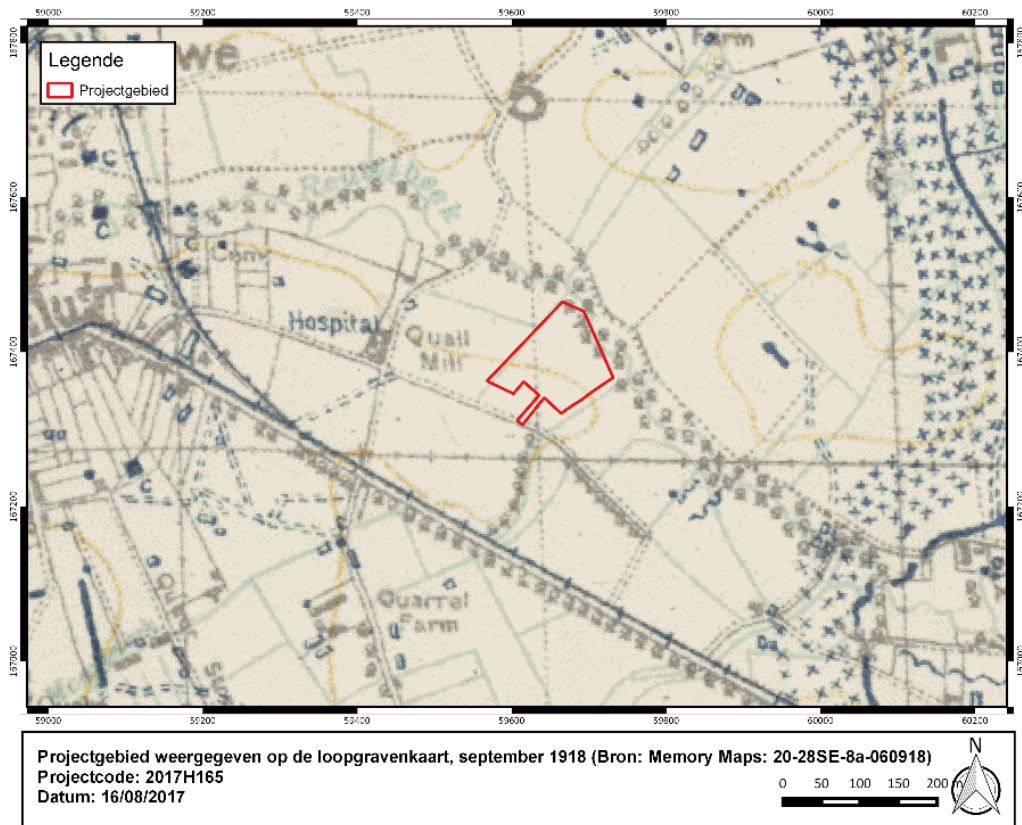


Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Popkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)



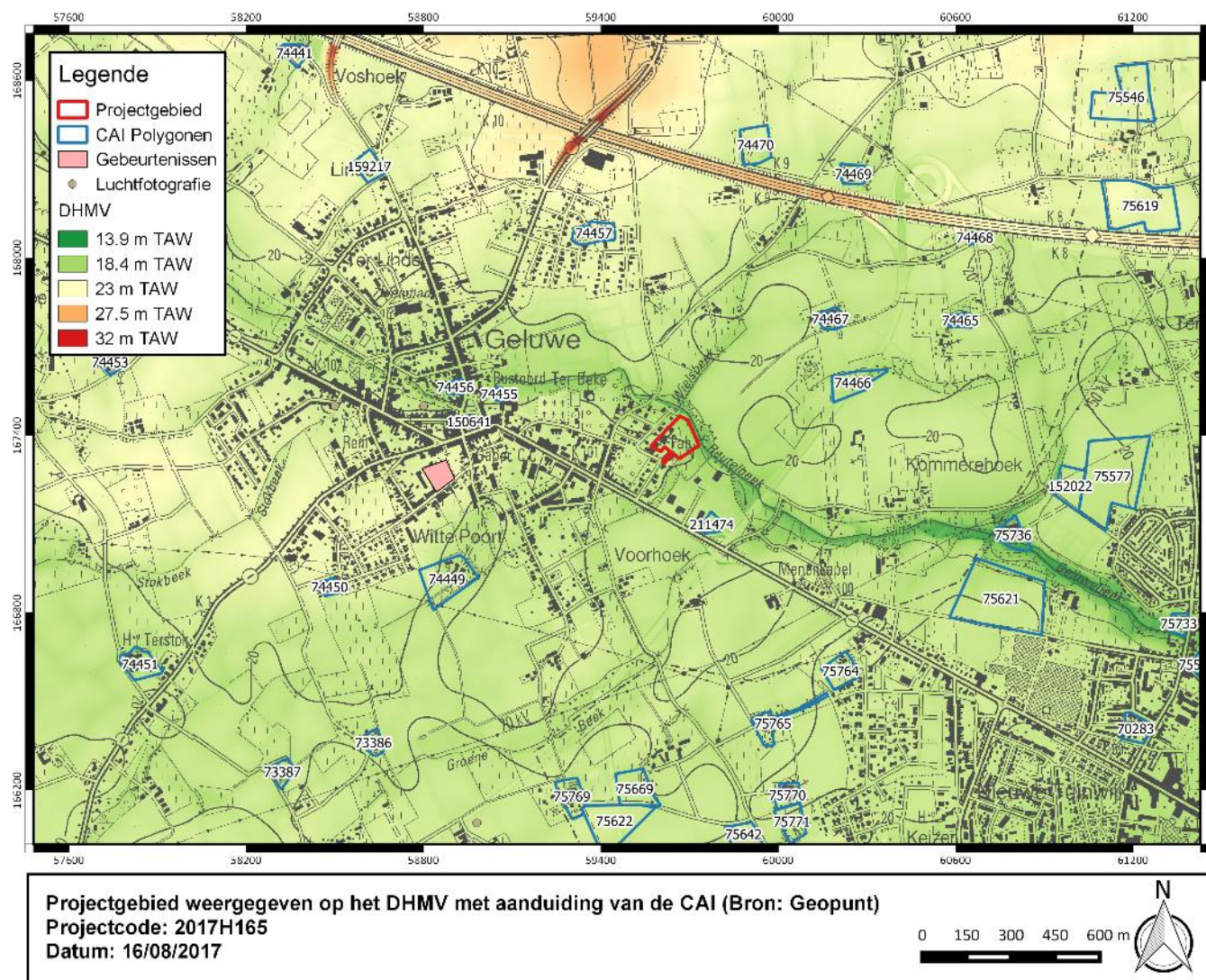
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, december 1917 (Bron: Memory Maps: 10-28SE2-3A-271217)





Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: Memory Maps: 20-28SE-8a-060918)

1.4.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden



Figuur 19: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)

Tabel 2: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
70283	Opgraving (1977); NK: 150 meter 17 ^{de} eeuw: windmolen Bron: Mattelaer P. (1981) De molens van Menen, in: De Leiegouw, jg. XXIII, afl. 3-4, p. 379-400.
73386	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht



CAI nummer	Omschrijving
73387	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74441	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74449	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74450	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74451	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74453	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74455	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74456	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74457	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74466	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74467	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74468	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74469	Indicator cartografie; NK: 15 meter



<i>CAI nummer</i>	<i>Omschrijving</i>
	Late middeleeuwen: site met walgracht
74470	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75546	Veldprospectie (1997); NK: 15 meter Neolithicum: 7 vuurstenen Romeinse tijd: 1 rand met de aanzet van een oor Late middeleeuwen: losse vondst aardewerk Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen
75577	Veldprospectie (1998); NK: 15 meter Neolithicum: lithisch materiaal Late middeleeuwen: losse vondst aardewerk Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen
75619	Veldprospectie (2000); NK: 15 meter Steentijd: atypische voorwerpen Romeinse tijd: 7 wandfragmenten, reducerend gebakken en kruikwaar Late middeleeuwen: losse vondst aardewerk 16 ^{de} eeuw: aardewerk Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen
75621	Veldprospectie (2001); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: losse vondst aardewerk - kristalglas Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen
75622	Veldprospectie (2000); NK: 15 meter



CAI nummer	Omschrijving
	<p>Steentijd: lithisch materiaal</p> <p>Romeinse tijd: 3 wandscherfjes van zachtgebakken aarden vaatwerk</p> <p>Late middeleeuwen: losse vondst aardewerk</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75642	<p>Veldprospectie (2001); NK: 15 meter</p> <p>Neolithicum: lithisch materiaal</p> <p>16^{de} eeuw: losse vondst aardewerk - munten</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75669	<p>Veldprospectie; NK: 15 meter</p> <p>Neolithicum: lithisch materiaal</p> <p>16^{de} eeuw: losse vondst aardewerk</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75733	<p>Indicator cartografie; NK: 15 meter</p> <p>Onbepaald: alleenstaande site met walgracht</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75736	<p>Veldprospectie; NK: 15 meter</p> <p>Late middeleeuwen: site met walgracht</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75764	<p>Indicator cartografie; NK: 15 meter</p> <p>Onbepaald: alleenstaande site met walgracht</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75765	<p>Indicator cartografie; NK: 15 meter</p>



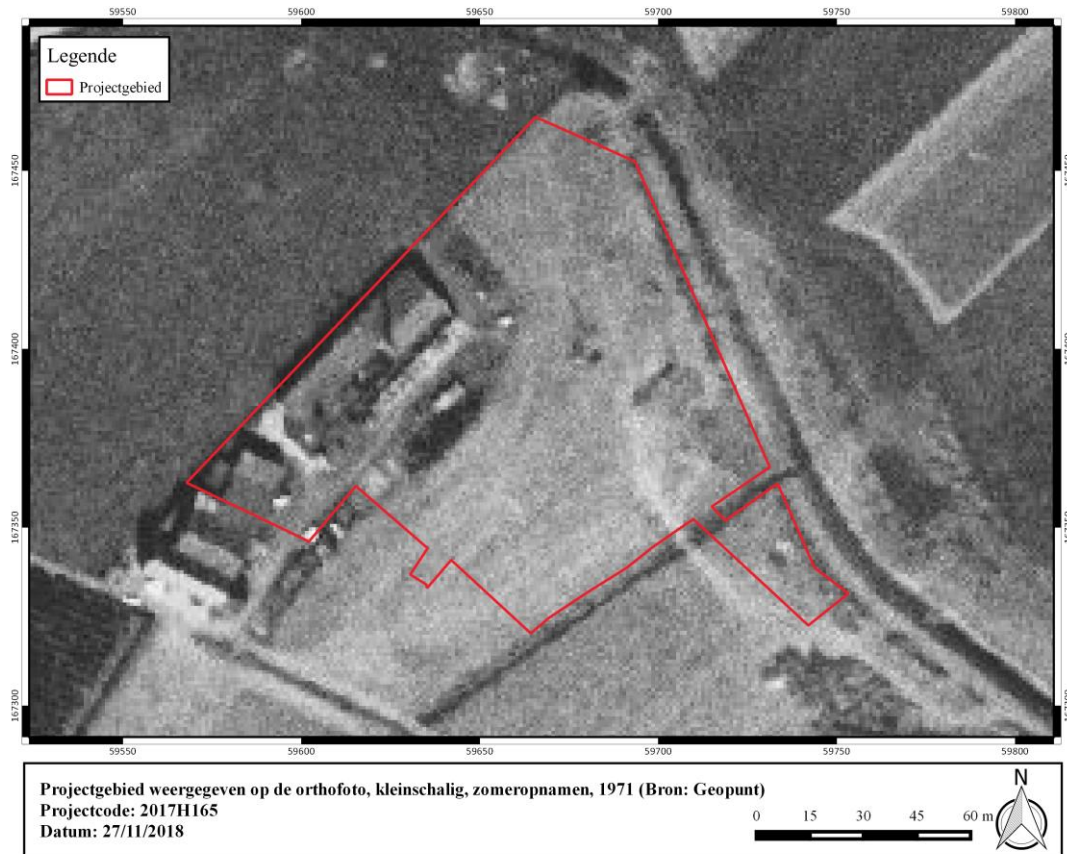
<i>CAI nummer</i>	<i>Omschrijving</i>
	<p>Onbepaald: alleenstaande site met walgracht</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75769	<p>Indicator cartografie; NK: 15 meter</p> <p>Onbepaald: alleenstaande site met walgracht</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75770	<p>Indicator cartografie; NK: 15 meter</p> <p>Onbepaald: alleenstaande site met walgracht</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
75771	<p>Indicator cartografie; NK: 15 meter</p> <p>Onbepaald: alleenstaande site met walgracht</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
150641	<p>Controle van werken (2010); NK: 15 meter</p> <p>Volle middeleeuwen: kerk - Bij aanleg nieuwe verwarming in 2010 werd op de muurresten van de 11de eeuwse voorloper van de kerk gestoten. Geen vergunning aangevraagd, want geen beschermde kerk. In oorsprong romaanse kruiskerk met driebeukig basilicaal schip en kruisingstoren.</p> <p>Volle middeleeuwen: vlakgraf - bij het graven van de sleuven werden, volgens mondelinge informatie van de betrokkenen bij de graafwerken, heel wat skeletten aangesneden, sommige in anatomisch verband, met kistaflijning of beperkte restanten van de houten kist.</p> <p>Bron: Vanhoutte S. 2010, Rapportage vondstmelding: Sint-Dionysiuskerk Geluwe, gemeente Wervik (West-Vlaanderen) Maart 2010</p>
152022	<p>Veldprospectie (1999); NK: 15 meter</p> <p>Steentijd: lithisch materiaal</p> <p>16^{de} eeuw: aardewerk</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>



<i>CAI nummer</i>	<i>Omschrijving</i>
159217	<p>Veldprospectie (2011); NK: 15 meter</p> <p>16^{de} eeuw: onbepaalde vondstenconcentratie - waarschijnlijk oude stortgrond van na heropbouw WO I: potscherven, steenpuin en oude munten van 1580 tot begin 19de eeuw. De kaart van Ferraris toont een 3-tal gebouwen, nu is het akkerland.</p> <p>Bron: Archief van Philippe Despriet, voorzitter Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen</p>
211474	<p>Opgraving (2014); NK: 15 meter</p> <p>Steentijd: lithisch materiaal: chips (1), afslagen (7), fragmenten van microlieten (1), klingen (3), fragmenten van schrabbers (3)</p> <p>Mesolithicum: segment</p> <p>Late ijzertijd (westen): grafstructuur - vierhoekige funeraire enclos, met een crematienest en een kuil met brandresten - 2 loodrecht op elkaar georiënteerde greppels.</p> <p>Middeleeuwen: 2 parallelle greppels</p> <p>20^{ste} eeuw: loopgraafsegment, schuttersput en 6 bomkraters</p> <p>Bron: Demey D., Teetaert D. 2015 (red.): Archeologisch onderzoek Wervik, Menenstraat-Noord. Resten van een grafmonument uit de late ijzertijd en van het slagveld van oktober 1918, Ruben Willaert Rapport 80, Sijsele.</p>

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 1,28 hectare. Op heden is 1360 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 1110 m² verhard. Het overige deel van het terrein is in gebruik als akker.

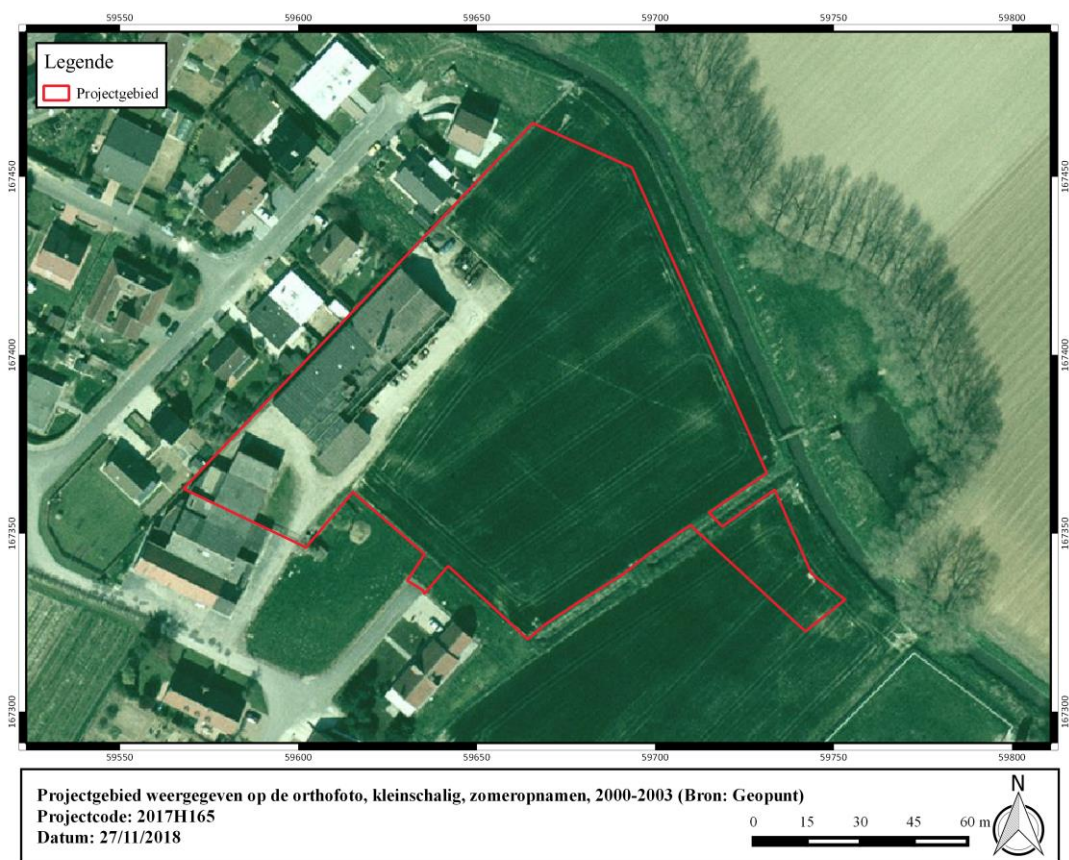


Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

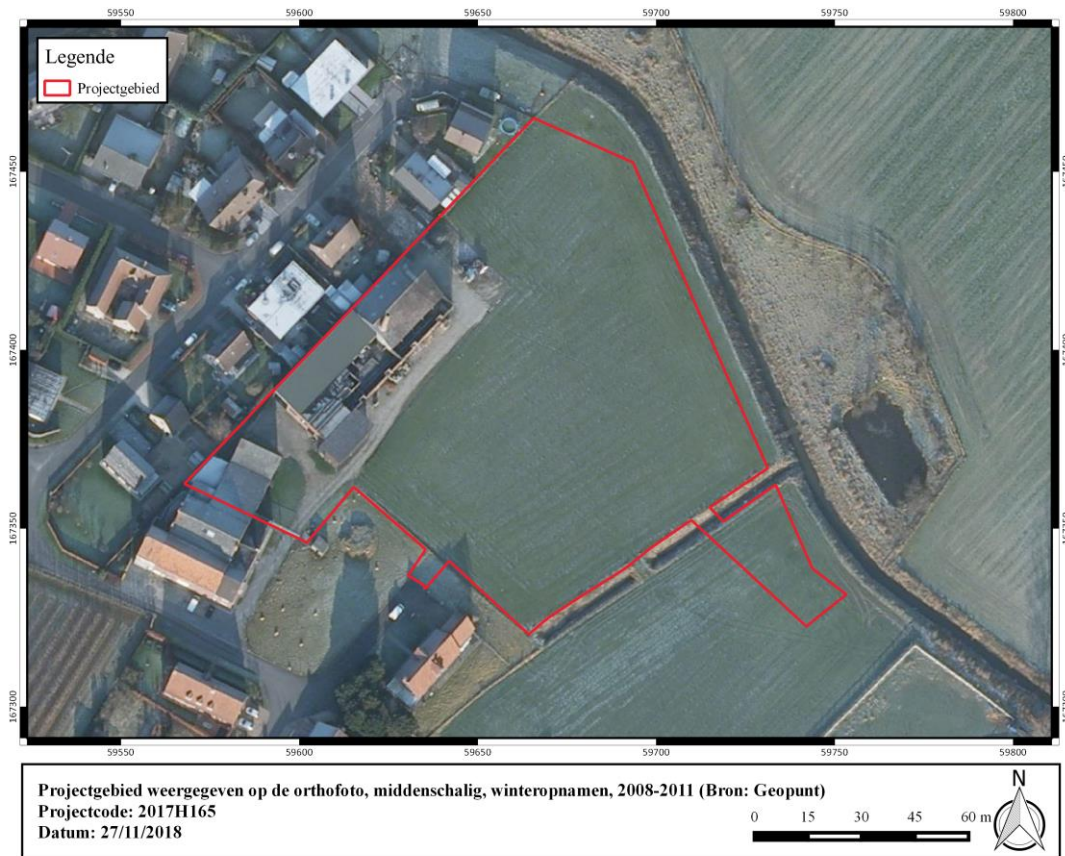




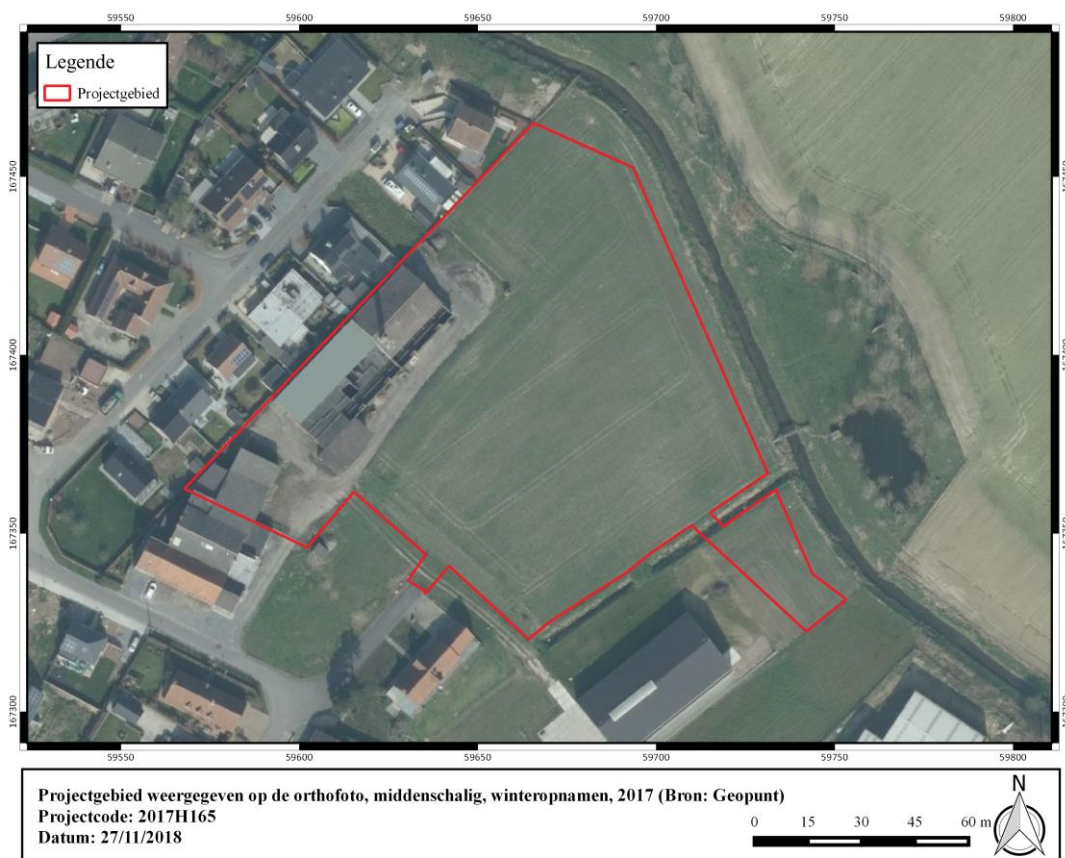
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).



Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).



Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).



Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).



1.5 Synthese

De initiatiefnemer plant de realisatie van een verkaveling aan de Maagdenstraat te Geluwe, deelgemeente van Wervik. Het terrein is ca. 1,28 ha groot en is hoofdzakelijk in gebruik als akker, in het westen is bebouwing aanwezig, deze wordt gesloopt in het kader van de geplande ontwikkeling.

Het terrein is gelegen in de zandleemstreek, op de westelijke flank van de Geluwebeek. Langsheen de zuidoostelijke grens stroomt de Maagdenbeek. Quartairgeologisch is het terrein opgebouwd uit Holoceen alluvium bovenop de Pleistocene sequentie in het oosten en Weichseliaan dek in het westen. Dit impliceert in het westen een relatief éénduidige situatie waarbij eventueel aanwezige resten zichtbaar zijn onder de bouwvoor. Het sediment langs de beek bestaat uit natte, alluviale zandleem, in het westen bestaat de bodem uit lichte zandleem. In het oosten kan de bodemkundige situatie minder éénduidig zijn. Hier kunnen jongere fluviaale afzettingen een archeologisch relevante horizont afgedekt hebben. De landschappelijke situatie, op een droger terras langsheen een waterloop indiceert een verhoogde verwachting inzake de aanwezigheid van gemeenschappen jager-verzamelaars. Een landschappelijk bodemonderzoek zal in eerste instantie de bodemopbouw en bewaringscondities m.b.t. artefactensites moeten evalueren.

Historische en cartografische bronnen wijzen op een ruraal karakter van het plangebied, tot op heden is het grootste deel van het plangebied in gebruik als akker. Vermoedelijk is er een onnauwkeurigheid geslopen in het georefereren van het plangebied op de kaart van Ferraris en is het terrein meer naar het westen te situeren. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Geluwe gelegen in het achterland van de Duitse frontzijde. Loopgravenkaarten geven op het plangebied geen defensieve of logistieke structuren weer, enkel een stroomleiding is aangegeven op een kaart van 1917.

Op het plangebied zelf zijn geen archeologische waarden gekend. In de ruime omgeving zijn verschillende waarden weergegeven op de Centraal Archeologische Inventaris. Het betreft in hoofdzaak cartografische indicatoren van laat- en post-middeleeuwse hoeses met walgracht, wat tekenend is voor het rurale karakter van de ruime regio. Verder werden verschillende veldprospecties, uitgevoerd door P. Despriet. Hierbij werden verschillende lithische artefacten gerecupereerd. De hoger gelegen, vruchtbare lichte zandleemgronden zullen een aanzienlijke aantrekkingskracht gehad hebben op landbouwgemeenschappen in het verleden. Tijdens het mesolithicum zullen de beekdalen in het Leiebekken duchtig gefrequenteerd zijn door groepen jager-verzamelaars. Meest relevant voor het plangebied is een opgraving uitgevoerd in 2014 o.l.v. D. Demey (CAI 211474) op ca. 200m ten zuidoosten van het projectgebied aan de Maagdenstraat. Hierbij werden, los van contextloos lithisch materiaal, eveneens funeraire sporen uit de ijzertijd en restanten van middeleeuwse percelering onderzocht.

Uit de beschikbare bronnen is een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De verwachting bestaat uit zowel vondsten- als sporenarcheologie. Gele een mogelijk minder éénduidige bodemkundige situatie en onzekerheid m.b.t. de bewaringscondities van artefactensites dient een in eerste instantie een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd te worden. Mogelijk is het bodemprofiel nog goed bewaard of is een archeologisch relevante horizont afgedekt, waardoor uitgegaan kan worden van gunstige bewaringscondities m.b.t. artefactensites. Indien dit het geval blijkt dient overgegaan te worden tot een verkennend archeologisch booronderzoek (eventueel aangevuld met een waarderende stap en proefputjes i.f.v. artefactensites). Met betrekking tot eventueel aanwezige bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest aangewezen onderzoeksmethode.



2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.



